

Apeldoornse Energie Agenda

Advies
Transitieteam

Opdrachtgever

Gemeente Apeldoorn

Projectmanagement

}} Tertium

www.tertium.nl

apeldoorn@tertium.nl

(020) 6700 975

Projectteam

Natasja van den Berg, Michiel Hulshof, Menno van der Veen (Tertium)

Rutger Pierik, Chris Gibbs (Saxion Hogeschool)

Elmar Jansen (extern advies)

Fotografie

CB Berghouwer (www.berghouwer.org)

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Advies aan Apeldoorn	5
Transitieteam	8
Verantwoording en uitwerking advies	9
Advies 1	12
Advies 2	14
Advies 3	18
Advies 4	19
Advies 5	21
Advies 6	22
Advies 7	23
Advies 8	25
Achtergronden bij de opdracht.....	26

Voorwoord

Het afgelopen jaar is samen met de Apeldoornse gemeenschap gewerkt aan de herijking van de Apeldoornse Energie Agenda. Dit rapport vormt de weerslag van dat bijzondere project.

Apeldoorn kent een ambitieus coalitieakkoord waarin duurzaamheid een kernwaarde is. Om deze ambities te behalen, zoekt het college de samenwerking met de samenleving. De overheid kan dit niet alleen. Wat is de ambitie van de gemeenschap, wat wil zij doen en wat heeft zij daarvoor nodig?

De afgelopen maanden heeft een Transitieteam van 6 Apeldoorners met elkaar van gedachten gewisseld over wat er nodig is om de ambitie van Apeldoorn te realiseren, namelijk een grote bijdrage leveren aan de energietransitie. Hierbij hebben wij ons vooral gericht op energiebesparing en verduurzamen van de energievoorziening van de gebouwde omgeving. Mobiliteit is niet besproken.

Meer dan 700 Apeldoorners hebben hun mening gegeven in een enquête en er zijn 2 publieksconferenties georganiseerd waar beide keren meer dan honderd Apeldoorners met elkaar in gesprek zijn gegaan.

Wij zien uit naar hoe de komende jaren de samenwerking tussen gemeenschap en gemeente versterkt, uitgebreid en verdiept kan worden.

Het was ons een waar genoegen.

Het Transitieteam van de Apeldoornse Energie Agenda

Apeldoorn, november 2015

Advies aan Apeldoorn*

Apeldoorners willen en kunnen zelf een grotere rol spelen in energiebesparing en het opwekken van duurzame energie indien bestaande barrières worden weggenomen. Om deze ambitie te verwezenlijken, komt het Transitieteam tot de volgende aanbevelingen:

1. Stel meetbare doelen

Apeldoorn heeft zich ten doel gesteld een energieneutrale gemeente te worden. Om de route hier naartoe transparant en controleerbaar te houden voor zowel de gemeenteraad als de bewoners, moeten elk jaar ambitieuze, maar ook haalbare doelen worden geformuleerd en geëvalueerd. Steeds worden de begin- en eindsituatie per doelstelling vastgelegd. Jaarlijks worden resultaatmetingen uitgevoerd voor de evaluatie.

2. Informeer, faciliteer en handhaaf

De gemeente speelt voorlopig nog een belangrijke rol in het stimuleren en faciliteren van Apeldoorners in het realiseren van de energieambities door middel van informatievoorziening, actief wijkgericht beleid, handhaving en aanpassing regelgeving. Dit resulteert in:

- a. De inrichting van een energieloket, waar burgers en bedrijven objectieve informatie kunnen krijgen over energiebesparing en –opwekking met de kosten, terugverdienperiodes en financieringsmogelijkheden.
- b. De instelling van 1 of 2 extra wijkregisseurs die op buurtniveau burgers stimuleren om energie te besparen of zelf op te wekken. Het is van groot belang de resultaten van deze aanpak goed te monitoren en documenteren.
- c. Het ondersteunen van bedrijven en andere organisaties om te investeren in energiebesparing en –opwekking. Geleerd kan worden van andere overheden die positieve resultaten boeken door bedrijven samen te laten werken en zelf te investeren door middel van fondsen en begeleiding.
- d. Meer prioriteit geven aan het handhaven van de wettelijke eisen omtrent energiezuinigheid van bedrijfsgebouwen in Apeldoorn.
- e. Onderzoek hoe gemeentelijke regelgeving zodanig kan worden aangepast dat duurzame energiemaatregelen worden gestimuleerd in plaats van belemmerd.

3. Gemeente, geef het goede voorbeeld

Het is van belang dat de gemeente zelf het goede voorbeeld geeft door bij het eigen vastgoed energiebesparende maatregelen te nemen en duurzame energie op te wekken. Over de ingrepen en de voortgang van het proces wordt actief gecommuniceerd.

---

* D.w.z. Overheid, bedrijfsleven en organisaties in stad, dorpen en buitengebied van de gemeente Apeldoorn.

4. Bedrijven, benut de kansen

Het Apeldoornse bedrijfsleven kan een grotere rol spelen in het versnellen van de energietransitie. Lokale bedrijven zouden betere producten en diensten kunnen aanbieden die de energietransitie bevorderen. Ook zouden ze kunnen investeren in inspirerende voorbeeldprojecten, of elkaar kunnen uitdagen zelf energiezuinige oplossingen te kiezen. Dit kan door middel van:

- a. De ontwikkeling van modulaire energiepakketten die recht doen aan verschillende levensfasen en gezinssituaties. Deze pakketten zijn begrijpelijk, bevatten heldere adviezen en geven garantie op het eindproduct of resultaat.
- b. Samenwerking tussen lokale bedrijven om een voorbeeldproject te realiseren op een centrale locatie in Apeldoorn.
- c. Het uitdagen van een aantal bedrijven om de koploperrol te vervullen op het gebied van energiemangement door onderling ervaringen te delen en die naar de samenleving te communiceren.

5. Koplopers, deel uw ervaringen en denk mee

Burgers en organisaties die de energievoorziening van hun vastgoed zelf al hebben verduurzaamd, spelen nu al een belangrijke rol in de Apeldoornse energietransitie. Het zou goed zijn als deze koplopers een centrale rol spelen in de communicatie naar de Apeldoornse gemeenschap. Dat betekent dat:

- a. Koplopers worden gestimuleerd om hun ervaringen daarover te delen met anderen. Het Transitieteam adviseert dat de gemeente hiervoor een podium biedt.
- b. Koplopers actief worden betrokken bij energie-initiatieven van de gemeente, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven.

6. Maatschappelijke organisatie, doe mee

Maatschappelijke organisaties die dicht op de inwoners van Apeldoorn staan, zoals scholen, kerken, moskeeën, sportclubs of buurtverenigingen zouden meer verantwoordelijkheid kunnen nemen om hun leden of achterban te enthousiasmeren. Dit kan op de volgende manieren:

- a. Het verduurzamen van de eigen energievoorziening en energiebesparing. De gemeente zou de subsidierelatie met maatschappelijke organisaties kunnen gebruiken om dit te stimuleren en hen daarbij te begeleiden.
- b. Vanuit de vereniging collectieve inkoop van bijvoorbeeld zonnepanelen te faciliteren.

7. Maak financiering gemakkelijker

Barrières bij het aanvragen van financiering voor duurzame energie en energiebesparing moeten zo veel mogelijk worden weggenomen. Deze barrières komen grotendeels voort uit een gebrek aan overzicht. Daarnaast speelt mogelijk ook een gebrek aan eenvoudig toegankelijke financiering een rol. Advies:

- a. De gemeente, maatschappelijke organisaties en financiële instellingen, stellen samen een menukaart op die in leekentaal een overzicht geeft van de beschikbare fondsen voor duurzame energie en energiebesparing en de voorwaarden waaronder deze kunnen worden aangevraagd.
- b. De gemeente onderzoekt of het succes van het revolverend fonds in Loenen, in andere delen van de gemeente navolging kan krijgen.

8. Kies kansrijke momenten en groepen

Een algemene informatiecampagne gericht op alle inwoners van Apeldoorn ligt niet voor de hand. Beter is het om inwoners en bedrijven actief te wijzen op de mogelijkheden van duurzame energie en energiebesparing op slimme, voor hen logische momenten.

- a. Bij de aanvraag van een vergunning Omgevingswet wijst de gemeente de burger/ondernemer die de verbouwing initieert actief op de voordelen en financieringsmogelijkheden van energiebesparing en/of –opwekking.
- b. Bij verhuizingen en verbouwingen geven aannemers, makelaars, notarissen en banken actief advies over de mogelijkheden van energiebesparing en -opwekking en de financiering daarvan.

Het Transitieteam is tot deze adviezen gekomen op basis van een traject, waarin op verschillende manieren het gesprek met de Apeldoornse gemeenschap is gezocht. Onderdelen van dit traject waren een enquête onder inwoners van Apeldoorn, verschillende interviews met diverse koplopers, een publieksconferentie met Apeldoornse energie-initiatieven op 9 juni 2015 en een algemene publieksconferentie in het gemeentehuis van Apeldoorn op 14 oktober 2015. Op deze manier bevat het advies concrete voorstellen die voortkomen uit gesprekken met de gemeenschap zelf. Een nadere uitwerking van het advies, alsmede de resultaten van de enquête en discussieavonden staan in bijgevoegd verslag.

Transitieteam

Gerard Brugman

Steven Lobregt

Liesbeth Rooijmans

Henk Siepel

Janneke Slingerland

André Zeijseink

Verantwoording en uitwerking advies

Ambitie van de Apeldoornse gemeenschap

Veel Apeldoorners onderkennen het belang van de energietransitie, zo blijkt uit de enquête die Saxion in de zomer van 2015 heeft uitgevoerd. Een meerderheid van de Apeldoornse respondenten geeft aan zelf bereid te zijn een bijdrage te leveren door te investeren in het opwekken van duurzame energie rondom de eigen woning, of het aanbrengen van isolerende maatregelen.

Tegelijkertijd vertaalt deze bereidheid zich lang niet altijd in daden. Afgezien van een kleine kopgroep, brengen de meeste Apeldoorners deze ambities (nog) niet in de praktijk. De belangrijkste redenen die zij hiervoor zelf aanvoeren zijn:

- Gebrek aan eenduidige informatie over zinvolle energiemaatregelen.
- Het opzien tegen het verbouwen van de eigen woning.
- Het ontbreken van voldoende financieringsmogelijkheden.

De ambitie van de gemeenschap valt als volgt samen te vatten: inwoners van de gemeente Apeldoorn willen en kunnen zelf een grotere rol spelen in de verduurzaming van de energievoorziening, indien bestaande barrières worden weggenomen.

Belangrijkste overwegingen

Op basis van de enquête onder Apeldoorners (zie bijlage A) kan worden geconcludeerd dat de meerderheid van de Apeldoornse gemeenschap (60 % of meer) bereid is om:

- te investeren in duurzame energie.
- te participeren in de gezamenlijke aankoop (per wijk) van zonnepanelen.
- met de buurt samen of zelfstandig de woning te isoleren.
- lokaal opgewekte energie af te nemen.

Een deel van de gemeenschap (25 % of meer) is zelfs bereid om €5.000 of meer te investeren in duurzaam opgewekte energie, of meer dan €1.500 te investeren in energiebesparende maatregelen.

De meerderheid van de gemeenschap staat positief tegenover zonne-energie (meer dan 90% positief), energie uit afval (>86% positief) of aardwarmte (>74% positief). Het draagvlak voor windenergie is minder groot (<40% positief).

De meerderheid van de gemeenschap (meer dan 58 %) ziet als rol van de gemeente:

- informeren over de mogelijkheden van energiebesparing of energieopwekking.
- financieren van duurzame initiatieven.

Een deel van de gemeenschap (49%) wil dat de gemeente een rol speelt bij het stimuleren van het nemen van duurzame maatregelen.

Een nadere bestudering van de enquête laat zien dat:

- Inwoners van de gemeente Apeldoorn meer geïnteresseerd zijn in investeringen in het opwekken van duurzame energie dan in energiebesparing.
- De meerderheid geïnteresseerd is in gezamenlijke aankoop van zonnepanelen en in wijkprojecten.
- Veel Apeldoorners zeggen bereid te zijn lokaal opgewekte energie af te nemen.
- Apeldoorners staan uitgesproken positief ten opzichte van zonne-energie, energie uit afval en aardwarmte, en geven blijk van een beperkt draagvlak ten opzichte van windenergie.
- Een kopgroep van ongeveer 25% is bereid tot een voldoende substantiële investering in duurzaam opgewekte energie of energiebesparende maatregelen.
- Bezitters van vrijstaande huizen en 2-onder-1-kapwoningen, hoogopgeleiden en ondernemers meer dan gemiddeld willen investeren en aangeven hogere bedragen te willen investeren.
- Apeldoorners verwachten dat de overheid een rol speelt in de informatievoorziening over de mogelijkheden van energiebesparing of energieopwekking, en bij het financieren van duurzame initiatieven.

Op de publieksconferentie van 9 juni 2015 met bestaande Apeldoornse initiatieven op het gebied van duurzame energie (zie bijlage B) gaven de deelnemers aan:

- Dat buurtregisseurs een belangrijke rol kunnen spelen om in kansrijke wijken het potentieel te benutten tot het nemen van gezamenlijke initiatieven.
- Dat regelgeving die duurzaamheidsmaatregelen in de weg staat moet worden aangepast.
- Dat de gemeente het goede voorbeeld moet geven op het gebied van inkoop en eigen vastgoed.
- Dat de gemeente duurzame initiatieven kan helpen aansluiting te vinden bij anderen en zo uit te groeien tot 'energy communities'.
- Dat reeds bestaande maatschappelijke organisaties en verenigingen zoals kerken, moskeeën, scholen en sportverenigingen moeten worden ondersteund en gestimuleerd om energiemaatregelen te nemen.
- Dat deelnemers aan duurzame initiatieven moeten worden ontzorgd, omdat dit cruciaal is voor opschaling.
- Dat bedrijven moeten worden aangemoedigd een actieve bijdrage te leveren aan de energietransitie.

Tijdens de publieksconferentie van 14 oktober 2015 heeft het Transitieteam de Apeldoornse gemeenschap uitgenodigd om mee te praten over een concrete invulling van het advies. Hiervoor zijn 7 tafels ingericht die ieder een ander deelaspect van het advies hebben besproken. Het ging daarbij om:

1. De rol van kleinschalige collectieven zoals scholen, sportclubs, buurtverenigingen, kerken en moskeeën.
2. Het ontzorgen of wegnemen van drempels voor individuele burgers.
3. Financiering van maatregelen.
4. De rol van ondernemers.
5. Informatievoorziening.
6. Knellende regelgeving.
7. Overige ideeën.

Op deze publieksconferentie zijn verschillende concrete voorstellen bedacht die in dit advies zijn opgenomen.

Advies 1

Apeldoorn heeft zich ten doel gesteld een energieneutrale gemeente te worden. Om de route hier naartoe transparant en controleerbaar te houden voor zowel de gemeenteraad als de bewoners, moeten elk jaar ambitieuze, maar ook haalbare doelen worden geformuleerd en geëvalueerd. Steeds worden de begin- en eindsituatie per doelstelling vastgelegd. Jaarlijks worden resultaatmetingen uitgevoerd voor de evaluatie.

De huidige ambitie van de Apeldoornse Energie Agenda gaat uit van een energieneutrale gemeente in 2030. Eerder had de Apeldoorn de ambitie al in 2020 energieneutraal te zijn voor wat betreft de gebouwde omgeving. Het is voor het Transitieteam niet helder hoe realistisch en realiseerbaar de huidige doelstelling is. Om te voorkomen dat het jaartal 2030 over afzienbare tijd nogmaals opgehoogd moet worden, stelt het Transitieteam voor de energieambities van Apeldoorn op een andere manier te formuleren. Hierbij blijft het uitgangspunt dat Apeldoorn zo snel als mogelijk een energieneutrale gemeente wil worden. Doel moet zijn minimaal mee te presteren met het landelijk gemiddelde, maar waar mogelijk de energietransitie te versnellen, bijvoorbeeld als onderdeel van de activiteiten rondom de Cleantech regio. Kortom: energieneutraliteit binnen twee decennia blijft de stip op de horizon. Maar door jaarlijkse evaluatie kan worden ingeschat of het sneller kan of langzamer moet.

Het transitieteam stelt voor dat de gemeente Apeldoorn jaarlijks haalbare en meetbare energiedoelen vaststelt. Daarbij kunnen concrete stappen worden geformuleerd om deze doelen te behalen. Het huidige energieverbruik en het percentage duurzaam opgewekte energie dienen daarbij als uitgangspunten. Voor 2016 kan de doelstelling bijvoorbeeld luiden: 3 procentpunt energiebesparing en 2 procentpunt stijging lokaal duurzaam opgewekte energie. Deze doelstellingen kunnen worden uitgesplitst naar sectoren. Elk jaar rapporteert de gemeente over de voortgang en besluit zij over nieuwe doelen/maatregelen.

Fasering

Het is duidelijk dat de gemeente deze doelstellingen niet op zichzelf kan halen. Daarvoor is de inzet van de gemeenschap noodzakelijk. Op dit moment gaat het nog om een kleine kopgroep die het voortouw neemt. Op termijn moet deze groep groeien zodat het uiteindelijk de gemeenschap zelf is de eigen ambities verwezenlijkt. Uit de enquête blijkt dat het op dit moment nog te vroeg is om te verwachten dat de stedelijke energieambities volledig door de gemeenschap worden gedragen. Wij stellen daarom een fasering voor,

waarin de gemeente Apeldoorn steeds meer verantwoordelijkheid overdraagt aan haar inwoners.

In de **eerste fase** speelt de gemeente Apeldoorn een actieve rol in het ondersteunen van de gemeenschap. Dit doet zij door:

- samen te werken met koplopers.
- het faciliteren van 'early adopters'.
- zorg te dragen voor onafhankelijke informatievoorziening.
- te ondersteunen in het realiseren van hun energieambities.
- regelgeving aan te passen.
- meer prioriteit te geven aan handhaving.
- zelf het goede voorbeeld te geven.

In de **tweede fase** komt de Apeldoornse gemeenschap centraal te staan in het verwezenlijken van de energieambities. De rol van de gemeente beperkt zich dan tot handhaving van de regels, het informeren van haar inwoners en het ruimte bieden voor energie-innovaties door waar nodig regels aan te passen. In bovengemeentelijke projecten (stedendriehoek, provincie, rijk, Europa), speelt de gemeente nog wel een centrale rol.

Advies 2

De gemeente speelt voorlopig nog een belangrijke rol in het stimuleren en faciliteren van Apeldoorners in het realiseren van de energieambities door middel van informatievoorziening, actief wijkgericht beleid, handhaving en aanpassing regelgeving.

Informatievoorziening

Veel inwoners en bedrijven in de gemeente Apeldoorn geven aan dat zij niet over gaan tot energiebesparing of het opwekken van duurzame energie omdat zij niet makkelijk kunnen vinden wat zij kunnen doen, welke aanbieders betrouwbaar zijn, wat er komt kijken bij de ingrepen en wat de resultaten daarvan zijn. Ook vinden zij het moeilijk in te schatten of bepaalde garanties kloppen. Een adequate informatievoorziening speelt hierop in.

Informatie over energie rondom de eigen woning

Adequate informatievoorziening over energiebesparing of –opwekking in en rond de eigen woning of bedrijf is cruciaal. Leg daarbij de nadruk op voorbeeldprojecten, *best practices* en ervaringen van Apeldoorners die eerder zelf de energievoorziening van hun woning of bedrijf hebben verduurzaamd. Zij zijn immers ervaringsdeskundig. Verder gelden uiteraard de volgende uitgangspunten:

- De overheid is voor de meeste mensen de meest objectieve en betrouwbare bron voor Informatie.
- De informatie moet gemakkelijk toegankelijk zijn en toegesneden op de omstandigheden van het individu of bedrijf.
- De informatie moet duidelijk aangeven wat bepaalde maatregelen opleveren voor de eigen situatie.

Informatie over energie in Apeldoorn

Daarnaast hebben Apeldoorners behoefte aan betrouwbare informatie over de energievoorziening van de gemeente. Hoe specifieker deze data, hoe beter. Denk daarbij aan de warmtescan, zonatlas, energieatlas. Deze data zijn belangrijk bij het opzetten van gezamenlijke inkoop of wijkacties.

Verbreiding communicatie

Bij de communicatie over energie-ingrepen aan de eigen woning/het bedrijfspand moet vaker aandacht besteed worden aan zaken als comfort, leveringszekerheid of de financiële voordelen van duurzame ingrepen. Met alleen communicatie over een duurzame wereld bereik je maar een kleine groep koplopers.

Energieloket

Het Transitieteam adviseert de inrichting van een energieloket, waar burgers en bedrijven objectieve informatie kunnen krijgen over energiebesparing en –opwekking met de kosten, terugverdienperiodes en financieringsmogelijkheden. Hierbij kan eventueel samenwerking met de regio worden gezocht. Het is belangrijk dat niet alleen een website is, maar ook een fysieke locatie heeft. De woonwijzerwinkel in Zuid-Holland kan als inspiratie dienen. Het Transitieteam adviseert de haalbaarheid te onderzoeken van een woonwijzerwinkel Oost-Nederland. De fysieke locatie kan ook dienen als uitvalsbasis voor andere energie-initiatieven in Apeldoorn zoals de wijkregisseurs. Bij voorkeur bevindt dit energieloket zich niet in het stadhuis.

Informatieplatform

Voor het vinden van de juiste Informatie zijn reeds verschillende (landelijke) initiatieven gerealiseerd. Het zou goed zijn als koplopers uit Apeldoorn hun ervaringen met het opwekken van duurzame energie of energiebesparing delen op platforms (zoals de Duurzame Huizenroute).

Informatie voor huurders

Zorg dat huurders van particuliere woningen weten dat zij wettelijk het recht hebben hun woning beter te laten isoleren in ruil voor huurverhoging (artikel 7:243 BW). Dit is onvoldoende bekend.

Communicatie over Apeldoornse Energie

Publiceer regelmatig een overzicht van de energie die in Apeldoorn is verbruikt, met een uitsplitsing naar wijken/buurtten. Deze informatie is afkomstig van het netwerkbedrijf. Koppel dat aan informatie over het aantal zonne-uren in de afgelopen week/maand en de energie die een huishouden had kunnen opwekken.

Wijkgerichte aanpak

Uit de enquête blijkt dat veel Apeldoorners bereid zijn om samen met hun straat, wijk of buurt energiebesparende maatregelen te nemen of samen zonnepanelen aan te schaffen. Ervaringen in Loenen en Kerschoten laten zien dat een wijkgerichte aanpak mogelijk de energietransitie kan versnellen. Het is wel nodig om deze wijkgerichte aanpak te monitoren om het effect ervan vast te stellen.

Wijkregisseurs

In navolging van de aanpak in Kerschoten adviseert het Transitieteam de instelling van 1 of 2 extra wijkregisseurs die op buurtniveau burgers te motiveren en stimuleren om energie te besparen of zelf op te wekken. Deze aanpak heeft een aantal evidente voordelen. Allereerst wordt kennis onderling gedeeld, en kan zo gebruik gemaakt worden van reeds in de buurt aanwezige ervaring en kunde (adviseurs, aannemers, architecten). Het is van groot belang de resultaten van deze aanpak goed te monitoren en documenteren.

Huiskamersessies

Het Transitieteam is gecharmeerd van de organisatie van huiskamersessies, waarop bewoners onderling hun energierekening vergelijken en onafhankelijke informatie krijgen over hoe zij de energievoorziening in en rond hun eigen woning kunnen verbeteren door energiebesparing of het opwekken van duurzame energie. Deze aanpak zou in de rest van Apeldoorn kunnen worden gestimuleerd.

Faciliteren van bedrijven en organisaties

Duurzame bedrijvigheid past bij de ambities van Apeldoorn. De gemeente kan bedrijven en andere organisaties meer ondersteunen bij het nemen van energiebesparende maatregelen en het opwekken van duurzame energie.

Rol de groene looper uit

De gemeente kan bedrijven en andere organisaties stimuleren om een grotere rol te spelen bij energiebesparing en energieopwekking. Geleerd kan worden van andere overheden, zoals Den Haag, Rotterdam en de provincie Overijssel, die positieve resultaten boeken door bedrijven samen te laten werken en zelf te investeren door middel van fondsen en begeleiding. Bestaande netwerken en samenwerkingspartijen spelen hierbij een belangrijke rol, zoals Platform31, Kamer van Koophandel, Bouwend Nederland en Uneto-VNI.

Handhaving

Bedrijven spelen als grootverbruiker van energie een potentieel belangrijke rol in de energietransitie. De opbrengst van energiebesparing van bedrijfsgebouwen kan aanzienlijk zijn. Dat leidt niet alleen tot een lagere energierekening, maar energiezuinige bedrijven hebben vaak ook een beter klimaat om in te werken. Toch wordt dit potentieel maar weinig benut. Een belangrijk obstakel is dat veel bedrijven hun kantoorruimte huren van een vastgoedeigenaar die weinig interesse heeft in een investering in energiebesparing. Daarnaast is de business case moeilijker dan voor woonhuizen omdat grootverbruiker lagere energiebelasting betalen. Er is wel een mogelijkheid om via handhaving energiebesparingsmaatregelen af te dwingen, zoals elders in Nederland al gebeurt.

Meer prioriteit handhaving

Het Transitieteam stelt voor om meer prioriteit te geven aan de handhaving van de wettelijke eisen omtrent energiezuinigheid van bedrijfsgebouwen in Apeldoorn.

Regelgeving

Inwoners of bedrijven die duurzame maatregelen willen nemen en daarvoor een vergunning bij de gemeente nodig hebben, hebben op dit moment te maken met knellende regelgeving. Het zou goed zijn als deze koplopers maximaal worden ondersteund in het realiseren van hun ambities. Als regelgeving in de weg zit, denkt de overheid actief mee hoe het project zo kan worden aangepast dat het alsnog doorgang kan vinden. Dit geldt met name voor die gevallen waarin welstandsregels, kap van bomen of regels rondom monumenten duurzame ingrepen in de weg staan. Daarnaast moet de overheid onderzoeken of regelgeving zo kan worden aangepast dat zij de burgers en bedrijven stimuleert tot energiebesparing en het opwekken van duurzame energie.

Bouwleges

Onderzoek of een korting op de bouwleges mogelijk is bij duurzame nieuwbouw of verbouw.

OZB

Door woningen of bedrijfsgebouwen te verduurzamen stijgt de waarde van het vastgoed en daarmee de OZB. Onderzoek de mogelijkheden voor een (tijdelijke) correctiefactor op de hoogte van de OZB bij het investeren in de verduurzaming van de energievoorziening van woningen en bedrijfspanden. Deze OZB-correctie dat verduurzaming leidt tot belastingverhoging.

Advies 3

Het is van belang dat de gemeente zelf het goede voorbeeld geeft door energiebesparing en het opwekken van duurzame energie op en rond het eigen vastgoed. Over de ingrepen en de voortgang van het proces wordt actief gecommuniceerd.

Uit de enquête onder Apeldoorners blijkt dat respondenten van de gemeente verwachten dat zij het goede voorbeeld geeft. De gemeente is bovendien een belangrijke partij als het gaat om vastgoed in Apeldoorn. Dat geeft de mogelijkheid als 'launching customer' nieuwe technieken versneld toe te passen.

Zonnepanelen op daken

De gemeente moet de ambitie hebben om op alle geschikte daken van gemeentelijk vastgoed zonnepanelen te plaatsen. De gemeente kan in 2016 gebruik maken van de SDE+ regeling. Bekeken moet worden of de gemeente dit zelf gaat doen of de daken aanbesteed. Andere gemeenten hebben hier al ervaring mee.

Communiceer over verduurzaming gemeentelijk vastgoed

De gemeente Apeldoorn moet duidelijk laten zien dat zij zelf het goede voorbeeld geeft bij het maken van een verduurzamingsslag in de energievoorziening van het eigen vastgoed. Niet alleen de resultaten, maar ook de inspanningen die de gemeente daarvoor doet moeten beter worden gecommuniceerd.

Advies 4

Het Apeldoornse bedrijfsleven kan een grotere rol spelen in het versnellen van de energietransitie. Lokale bedrijven zouden betere producten en diensten kunnen aanbieden die de energietransitie bevorderen. Ook zouden ze kunnen investeren in inspirerende voorbeeldprojecten, of elkaar kunnen uitdagen zelf energiezuinige oplossingen te kiezen.

Veel inwoners en bedrijven geven aan dat zij niet over gaan tot het verduurzamen van hun woning omdat zij opzien tegen 'het gedoe' en niet weten waar zij moeten beginnen. Duurzame ingrepen worden ervaren als complex en tijdrovend. Dat betekent dat er te veel stappen zitten tussen het besluit de energievoorziening te verduurzamen en de daadwerkelijke realisatie.

Een kwart van de Apeldoorners geeft in de enquête aan €5.000 of meer te willen investeren in zonnepanelen of €1.500 in energiebesparende maatregelen. Hier ligt een kans voor het lokale bedrijfsleven. Hiervoor is het nodig om drempels weg te nemen. Te denken valt aan plug-and-play oplossingen.

Het Transitieteam daagt het bedrijfsleven van Apeldoorn uit om deze diensten en producten te ontwikkelen zodat de energietransitie versneld kan worden.

De gemeente speelt hierbij een belangrijke rol. Zij kan lokale bedrijven begeleiden, en het thema van duurzame energie in bestaande netwerken aan de orde stellen. Daarnaast kan de gemeente welke (aanvullende) financiële mogelijkheden er zijn voor bedrijven: subsidies, of financieringen zowel lokaal, regionaal, landelijk of Europees.

Energiepakketten

Het bedrijfsleven zou modulaire energiepakketten moeten ontwikkelen met een heldere prijsstelling en prestatiegarantie. Deze dienen aan te sluiten bij de levensfasen en gezinssituaties en aangeboden te worden op logische momenten. Verder zou ook het bedrijfsleven haar klanten vaker kunnen attenderen op financieringsmogelijkheden.

Voorbeeldproject

Het Transitieteam daagt ondernemers in de energiesector uit om gezamenlijk een voorbeeldproject te realiseren op een centrale plek in Apeldoorn (bijvoorbeeld een kapsalon), daarover te communiceren en andere ondernemers uit te dagen het voorbeeld te volgen.

Koplopers in het bedrijfsleven

Het Transitieteam zou het toejuichen als een aantal bedrijven of instellingen een kopgroep zouden vormen die overgaan tot energiebesparing of het opwekken van duurzame energie. Zij zouden onderling ervaringen kunnen uitwisselen en hierover communiceren met de Apeldoornse samenleving. De gemeente kan deze koplopers faciliteren door hen een podium te bieden waarop ze hun successen kunnen delen.

Huiskamersessies

Het Transitieteam is enthousiast over aanpak van huiskamersessies (zie advies 2). Deze zouden ook in samenwerking met het lokale bedrijfsleven georganiseerd kunnen worden voor MKB-bedrijven, bijvoorbeeld tandartsen, garages of kappers. Hierop kunnen zij onderling hun energierekening vergelijken en onafhankelijke informatie krijgen over hoe zij de energievoorziening in en rond hun eigen bedrijf kunnen verbeteren.

Advies 5

Burgers en organisaties die de energievoorziening van hun vastgoed zelf hebben verduurzaamd, spelen nu al een belangrijke rol in de Apeldoornse energietransitie. Het zou goed zijn als deze koplopers een centrale rol spelen in de communicatie naar de Apeldoornse gemeenschap. De gemeente zou deze koplopers een podium kunnen bieden.

De koplopers vormen een belangrijke bron voor de informatie. Zij kunnen immers laten zien wat zij gedaan hebben op het gebied van duurzame energie, hoe zij dat hebben gedaan, wat de obstakels waren en wat het hen heeft opgeleverd. De gemeente kan deze koplopers faciliteren door hen een podium te bieden waarop ze hun successen kunnen delen.

Ervaringen delen

Koplopers worden gestimuleerd om hun ervaringen daarover te delen met anderen. Dit kan door hen te wijzen op de mogelijkheid om zich aan te sluiten bij landelijke initiatieven zoals de Duurzame Huizenroute, maar ook door hen uit te nodigen om te spreken op informatiebijeenkomsten.

Actief betrekken bij beleid

Koplopers zouden volgens het Transitieteam actief moeten worden betrokken bij energie-initiatieven van de gemeente, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven.

Advies 6

Maatschappelijke organisaties die dicht op de inwoners van Apeldoorn staan, zoals scholen, kerken, moskeeën, sportclubs of buurtverenigingen zouden meer verantwoordelijkheid kunnen nemen om hun leden of achterban te enthousiasmeren. De gemeente kan hierbij initiëren en stimuleren.

Uit de enquête onder de inwoners van Apeldoorn blijkt dat veel inwoners bereid zijn om een bijdrage te leveren. Tegelijkertijd blijkt dat de meeste mensen dit nog niet doen. Het Transitieteam denkt dat kleinschalige gemeenschappen als scholen, kerken, moskeeën, sportclubs en buurthuizen een rol kunnen spelen bij het aanboren van dit potentieel. Deze gemeenschappen staan dicht bij de burgers, worden vertrouwd en hebben de mogelijkheid als collectief op te treden bij inkoop. Het wordt overigens voor bijvoorbeeld sportverenigingen steeds aantrekkelijker om energiebesparende maatregelen te nemen of duurzame energie op te wekken omdat dit op termijn de kosten van exploitatie verlaagt.

De gemeente heeft een subsidierelatie met veel maatschappelijke organisaties en clubs. In de contacten met deze organisaties kan het onderwerp van het verduurzamen van de energievoorziening worden besproken. Daarnaast zouden subsidieregels kunnen worden aangepast zodat verduurzaming kan worden meegewogen bij het al dan niet in aanmerking komen voor een subsidie. Denk bijvoorbeeld aan een vereniging waar op de jaarrekening te zien is dat men hoge energiekosten heeft. De gemeente zou dan kunnen stellen dat die kosten binnen twee jaar omlaag moeten. Hiermee kan een extra stimulans voor verduurzaming worden gegeven.

Goede voorbeeld geven

Het Transitieteam moedigt maatschappelijke organisaties aan een actieve bijdrage te leveren door energiebesparende maatregelen te treffen of duurzame energie op te wekken. Zij kunnen gebruik maken van diverse bestaande subsidiemogelijkheden.

Collectieve inkoop

Verder ziet het Transitieteam kansen voor verenigingen om gezamenlijk met de leden een collectieve inkoopactie met korting te organiseren. Dit is aantrekkelijk voor bedrijven, de leden zelf maar kan ook interessant zijn voor de vereniging zelf

Advies 7

Barrières bij het aanvragen van financiering voor duurzame energie moeten zo veel mogelijk worden weggenomen. Deze barrières komen grotendeels voort uit gebrek aan overzicht. Daarnaast speelt mogelijk gebrek aan eenvoudig toegankelijke financiering een rol.

Gebrek aan financiële middelen blijft een belangrijke drempel voor mensen om maatregelen te nemen. Uit de enquête onder Apeldoorners blijkt dat met name de groep Apeldoorners van jonger dan veertig jaar weliswaar zou willen investeren, maar aangeeft niet over voldoende middelen te beschikken. In deze groep bevinden zich veel jonge gezinnen die hun eerste of tweede woning hebben gekocht. Tegelijkertijd blijkt dat beschikbare financieringsbronnen voor energie-investeringen niet afdoende worden gebruikt.

Verbeter informatievoorziening (op het juiste moment)

Zowel de overheid als financiële instellingen hebben een scala aan financieringsmogelijkheden voor ingrepen op het gebied van duurzame energie. Deze hebben vaak onvoldoende bekendheid. Daarbij moet gezocht worden naar 'natuurlijke investeringsmomenten'. Dit geldt voor eigenaren/bewoners maar ook voor VvE's, bedrijven en maatschappelijke organisaties.

Verbeter financieringsmogelijkheden

Niet iedereen kan of wil gebruik maken van de huidige financieringsmogelijkheden. De gemeente moet onderzoeken of nieuwe financieringsbronnen uitkomst kunnen bieden.

Menukaart

Het Transitieteam adviseert de gemeente, maatschappelijke organisaties en financiële instellingen om een menukaart samen te stellen en actueel te houden met daarin een overzicht van de beschikbare fondsen voor duurzame energie en de voorwaarden waaronder deze kunnen worden aangevraagd. Het Transitieteam adviseert een zeer proactieve houding bij de communicatie hiervan. “Apeldoorners laten we kijken of het ons lukt om 10% van de landelijke pot van Minister Blok naar Apeldoorn halen.” Op dezelfde manier zou het buiten gebied actief benaderd kunnen worden met het programma “Asbest eraf, zon erop” met de mededeling: “Over 4 jaar moeten alle daken asbestvrij zijn, nu unieke subsidiekans.”

Revolverend fonds

Het Transitieteam adviseert de gemeente te onderzoeken of het succes van het revolverend fonds in Loenen, in andere delen van de gemeente navolging kan krijgen.

Advies 8

Een algemene informatiecampagne gericht op alle inwoners van Apeldoorn ligt niet voor de hand. Beter is het om inwoners en bedrijven actief te wijzen op de mogelijkheden van duurzame energie en energiebesparing op slimme, voor hen logische momenten.

Uit de enquête en publieksbijeenkomsten blijkt dat lang niet Apeldoorners al bereid zijn te investeren in energiebesparing of het opwekken van duurzame energie rond hun woning. Het dient aanbeveling om de (beperkte) tijd en middelen specifiek in te zetten op die plekken en groepen van wie kan worden verwacht dat zij als aanhaken bij de koplopers. Dit betekent:

- Mik op een beperkt aantal buurten en dorpen in de gemeente, bijvoorbeeld wijken met veel woningen van voor 1993 met spouwmuren.
- Besteed nadrukkelijker aandacht aan de *early adopters*.
- Richt de communicatie op kansrijke doelgroepen zoals mensen die verhuizen of verbouwen.
- Besteed speciale aandacht aan MKB- ondernemers. In de enquête geven zij blijk van een grote bereidheid, maar dit vertaalt zich nog niet vaak in concrete acties.

Ook buiten deze aandachtsgroepen is het belangrijk dat Apeldoorners die aan de slag willen met energiebesparing of het opwekken van duurzame energie, de juiste informatie kunnen vinden op een laagdrempelige manier.

Vergunningen

Het Transitieteam adviseert de gemeente om bij aanvragen van een vergunning in het kader van Omgevingswet de burger/ondernemer die de verbouwing initieert actief te wijzen op de voordelen en financieringsmogelijkheden van energiebesparing en/of – opwekking.

Verhuizingen & verbouwingen

Het Transitieteam stelt voor dat aannemers, makelaars, notarissen en banken actief advies geven over de mogelijkheden van energiebesparing en -opwekking en de financiering daarvan als Apeldoorners gaan verbouwen of verhuizen.

Achtergronden bij de opdracht

De gemeente Apeldoorn voert sinds 2010 het programma Apeldoorn Energie Neutraal uit. Het programma komt voort uit een brede duurzaamheidsambitie die eind negentiger jaren is neergezet en waarvan energie onderdeel uitmaakte. De energiedoelstelling Apeldoorn Energieneutraal dateert derhalve uit 1998. In 2010 is de Routekaart Apeldoorn Energieneutraal opgesteld door het adviesbureau Ecofys. De uitgangspunten daarvan kunnen als volgt worden samengevat:

- Gemeente regisseert en/of faciliteert; de markt is aan zet. Voor energieprojecten brengt de gemeente minimaal financiële middelen in, alleen om zaken in gang te zetten of aan te jagen.
- Projecten hebben goede opschalingspotentie.
- Projecten hebben goede slagingskans.
- We stimuleren met name onze (maatschappelijke) partners en externe partijen om eigen initiatieven en projecten te ontplooiën.
- Onder het motto 'Lokaal waar het moet en kan, regionaal of zelfs landelijk waar het beter past' wordt in de Routekaart AEN ook gekeken naar regionale of landelijke mogelijkheden.
- Projecten en speerpunten worden dynamisch vastgesteld, speerpunten kunnen afvallen, er kunnen speerpunten en projecten bijkomen.

De gemeente kan en wil deze ambitie niet in haar eentje verwezenlijken. Eind 2013 heeft de wethouder duurzaamheid uitgesproken dat herijking van de ambitie wenselijk is. Dit werd begin 2014 door de gemeenteraad onderschreven. Hierbij is vooral van belang dat de gemeente ernaar streeft om de energiedoelstellingen samen met de gemeenschap vorm te geven. De vragen die daartoe zijn gesteld zijn door de gemeente Apeldoorn zijn:

- Wat is de ambitie van de gemeenschap?
- Welke doelen worden beoogd om de ambitie te realiseren?
- Hoe kunnen koplopers en de gemeente de energietransitie versnellen?
- Welke rol vervult de gemeenschap daar zelf bij en welke inzet wordt van de gemeente verwacht?
- Wat zijn de verwachtingen omtrent het rapporteren van de behaalde resultaten en voortgang?

De gemeente gaf daarbij aan dat de discussie met de gemeenschap vooral helpt om de rol van overheid te definiëren en helder te maken wat de gemeente en gemeenschap van elkaar nodig hebben. Van belang is ook nog om te vermelden dat Apeldoorn zich in 2014 aangesloten bij de regionale ambitie van de stedendriehoek om in 2030 energieneutraal te worden.

Om de vragen te kunnen beantwoorden heeft de gemeente Apeldoorn besloten samen met onderzoeks- en strategiebureau Tertium een overleg- en besluitvormingsproces tot stand te

brengen waarin zowel koplopers op het gebied van duurzame energie als 'gewone' Apeldoorners een belangrijke rol spelen. Dit traject omvat verschillende onderdelen:

- De instelling van een Transitieteam van betrokken Apeldoorners die de uitkomsten van onderzoek en conferenties wegen en vertalen in een advies.
- Een conferentie met Apeldoornse initiatiefnemers van projecten op het gebied van duurzame energie .
- Een onderzoek dat bestaat uit straatinterviews en online enquêtes om de opvattingen van Apeldoorners over duurzame energie te peilen.
- Een publieksconferentie waarbij Apeldoorners mee konden denken over de Energie Agenda van de gemeente.
- Een advies van het Transitieteam aan Apeldoorn.

